

Ольга ГІДА
аспірант кафедри
адміністративного права і процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна)

ДО ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ

Забезпечення безпеки держави є однією з головних умов становлення правової демократичної країни, що досягається шляхом формування відповідного законодавства. Окрім правового забезпечення, важливою є ефективна діяльність правових інститутів, їх координація та взаємодія, наслідком діяльності яких буде забезпечуватися захист прав своїх громадян за будь-яких умов. Для цього держава повинна чітко наділяти повноваженнями та обов'язками суб'єктів забезпечення тої чи іншої сфери та мати чіткий механізм їх взаємодії та координації. Особливо це є важливим у випадках можливої раптової дестабілізації процесів в державі. Зокрема мова йде про введення правового режиму надзвичайного стану.

Зокрема, згідно статті 4 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» надзвичайний стан вводиться лише за наявності реальної загрози безпеці громадян або конституційному ладові, усунення якої іншими способами є неможливим. Наразі всі суб'єкти системи адміністративно-правового забезпечення правового режиму надзвичайного стану мають працювати ефективно та злагоджено, адже як наголошує сам законодавець для введення надзвичайного стану Президентом та Верховній Раді «надав» два дні, що включають звернення та узгодження.

На сьогодні і досі тривають процеси удосконалення діяльності суб'єктів адміністративно-правового забезпечення правового режиму надзвичайного стану, адже введення надзвичайного стану в Україні на початку всесвітньої пандемії у 2020-2021 році виявило недоліки як в правовому забезпеченні, так і в міжкоординаційній взаємодії суб'єктів забезпечення правового режиму надзвичайного стану.

Введення режиму надзвичайного стану передбачає настання спеціальних умов. Варто наголосити, що введенню в дію правового режиму надзвичайного стану передують низка об'єктивних обставин. Дані обставини не можуть залежати ні від волі законодавця, ні від волі Президента України, Кабінету Міністрів України і т. д. Такі ситуації виникають поза межами контролю суспільства, виникають стихійно чи раптово, та потребують негайного реагування, що має бути належним та ефективним. Водночас така реакція потребує використання екстраординарних засобів, які за звичайних обставин недоступні державним органам управління.

Наприклад, в Україні вже вводився надзвичайний стан під час епідемії грипу ще у 2009 році. Даний період характеризувався раптовим захворюванням великої кількості людей, що призводило до смерті. Президент та парламент прийняли рішення про введення надзвичайного стану.

Зокрема, згідно статті 4 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» надзвичайний стан вводиться у разі:

- 1) виникнення особливо тяжких надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру (стихійного лиха, катастроф, особливо великих пожеж, застосування засобів ураження, пандемій, панзоотій тощо), що створюють загрозу життю і здоров'ю значних верств населення;
- 2) здійснення масових терористичних актів, що супроводжуються загибеллю людей чи руйнуванням особливо важливих об'єктів життєзабезпечення;
- 3) виникнення міжнаціональних і міжконфесійних конфліктів, блокування або захоплення окремих особливо важливих об'єктів або місцевостей, що загрожує безпеці громадян і порушує нормальну діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування;
- 4) виникнення масових безпорядків, що супроводжуються насильством над громадянами, обмежують їх права і свободи;
- 5) спроби захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України

шляхом насильства;

6) масового переходу державного кордону з території суміжних держав;

7) необхідності відновлення конституційного правопорядку і діяльності органів державної влади [1].

Варто зазначити про деякі розбіжності щодо затвердження Указу Президента України про введення надзвичайного стану між положеннями Конституції України та Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану».

Так, відповідно до ч. 2 ст. 6 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» після підписання Указу про введення надзвичайного стану Президент України звертається до Верховної Ради України щодо його затвердження. Звернення Президента України розглядається Верховною Радою України в невідкладному порядку. Водночас, згідно п. 31) ст. 85 Конституції України до повноважень Верховної Ради України належить затвердження протягом двох днів з моменту звернення Президента України указів про введення воєнного чи надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях, про загальну або часткову мобілізацію, про оголошення окремих місцевостей зонами надзвичайної екологічної ситуації.

Вважаємо, що виявлена правова колізія потребує невідкладного та обов'язкового усунення. Нормативне регулювання процедури введення правового режиму надзвичайного стану має бути чітко унормованим і повністю узгодженим заздалегідь, ще до виникнення реальної необхідності його запровадження, адже такий підхід забезпечить правову визначеність, оперативність реагування та запобігатиме можливим порушенням конституційних принципів і процедур у кризових ситуаціях.

Доречно зазначити, що оскільки Конституція України має найвищу юридичну силу, положення щодо «дводенного строку» має розглядатись як імперативна норма. Термін «невідкладно» у Законі України «Про правовий режим надзвичайного стану», варто тлумачити як уточнення, що розгляд має відбутися без зволікань, але не пізніше двох днів. Водночас, «невідкладний порядок» можна інтерпретувати як вимогу до Верховної Ради розпочати процедуру розгляду одразу після надходження указу, а «дводенний строк», як кінцевий термін завершення цього процесу. Таким чином, обидві норми радикально не суперечать одна одній, проте потребують правового закріплення.

Отже, вважаємо, що для усунення колізії доцільно внести зміни до Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану», а саме викласти пункт 2 статті 6 (Указ Президента України про введення надзвичайного стану) наступним чином: «Після підписання Указу про введення надзвичайного стану Президент України звертається до Верховної Ради України щодо його затвердження. Звернення Президента України розглядається Верховною Радою України в невідкладному порядку, але не пізніше ніж протягом двох днів з моменту звернення Президента України».

1. Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 16.03.2000. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14>.

2. Свинячий грип в Україні – пропажа 50 млн грн і введення НС. URL : <https://www.obozrevatel.com/ukr/author-column/87956-svinyachij-grip-v-ukraini-propazha-50-mln-grn-i-vvedennya-ns.htm>.

3. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010 № 1861-VI URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#n848>.

4. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР Прийнята на 5-й сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.